

ПРИМЕНА ТЕОРИЈСКИХ И МЕТОДОЛОШКИХ ЗНАЊА ИЗ ОБЛАСТИ НАУКА ОДБРАНЕ У ИЗРАДИ ВОЈНЕ ДОКТРИНЕ

Велимир М. Кевац
Министарство одбране Републике Србије,
Институт за стратегијска истраживања

У раду се говори о примени теоријских и методолошких знања из области наука одбране у изради војне доктрине. Као основа израде војне доктрине, полазиште у дефинисању био је достигнути ниво научних сазнања и однос изазова, ризика и претњи по безбедност државе на пројекцију стварања потребних снага – Војске за одвраћање и извршавање задатака у заштити и одбрани државе од угрожавања споља и изнутра.

Ставови у Доктрини Војске Србије формулисани су на основу процене развоја геополитичких, друштвених, војнобезбедносних, научнотехнолошких, војнотехничких и других процеса који испољавају утицај на војну делатност, као што су: изазови, ризици и претње безбедности и одбрани; савремена обележја војне силе; физиономија оружаних сукоба; научна и технолошка достигнућа и њихова примена у Војсци Србије; карактер и садржај савремених војних доктрина; потврђени међународни уговори и споразуми и достигнути степен развоја Војске Србије.

Доктрина Војске Србије је основни документ у којем се дефинишу општа опредељења о војној делатности, организовању, припремама, употреби и обезбеђењу Војске Србије у миру, ратном и ванредном стању. Тим документом разрађују се утврђени основи за изградњу професионалне и ефикасне Војске Србије, материјално и финансијски одрживе, интероперабилне са војскама држава партнера, модерно опремљене и оспособљене за реализацију мисија и задатака.

Стратегија, оператика и тактика као ортодоксне науке одбране баве се изучавањем одбрамбене делатности кроз истраживања појава, процеса, фактора, начела, односа и веза између елемената система одбране и употребе снага у конкретним мисијама и задацима кроз све нивое кризе, оружане сукобе, операције и кампању.

Применом аналитичког поступка одређују се садржаји доктринарних докумената, чиме се утврђује организација, намена и задаци Војске Србије и начин употребе као кључни сегмент доктринарних решења.

Кључне речи: науке одбране, стратегија, оператика, тактика, Стратегија националне безбедности Републике Србије, Стратегија одбране Републике Србије, Доктрина Војске Србије.

Увод

Суштину државе чине њене фундаменталне, дакле стратешке, интерне и екстерне, реалне и визуалне, присутне и одсутне релације са другим државама. На половима тих релација држава у интеракцији налазе се, најчешће, необелодањене или лажно саопштене вредности (за одређену или ширу јавност, ради манипулисања њоме), или интереси чијем достизању држава тежи. Национална или мултинационална вредност једне државе јесте оно што задовољава потребе те државно организоване заједнице или њене интересе, а интереси су, такође, потребе али крематистичког типа, јер су сведене на похлепу. Задовољити потребе није могуће без сталног присвајања и апсорбовања извесних објеката из окружења (држава је систем) и сталног пројектовања себе у окружењу.

Нова реалност међународних односа, промене на глобалном, регионалном и националном плану, нови приступ безбедности, промене физиономије и карактера сукоба и промењена улога војне силе у решавању савремених изазова, ризика и претњи безбедности јесу основни садржаји новог амбијента у којем делује савремена војска.

Ове промене имају изузетно важан утицај на промене улоге, састава, организације и развоја савремених армија. Војска Србије није изван тих процеса.

Да би држава одлучила које и какве снаге су јој потребне за задовољавање потреба и интереса врши се свеобухватна анализа изазова ризика и претњи по њену безбедност. На основу тога доносе се стратегијска и доктринарна документа.

У овом раду приказано је коришћење наука одбране и однос наука и доктрина у дефинисању одговора на питање заштите националних интереса и безбедности и одбране.

Примена теоријских и методолошких знања из области наука одбране у изради војне доктрине

Доктринарни документи Војске Србије треба да пруже одговоре на питање како ће Србија употребљавати војну силу у одговору на савремене изазове, ризике и претње безбедности. Релевантност и реалност одговора на ова питања одређује вредност и значај доктринарних докумената. Војна доктрина заснива се на богатом националном војном искуству, стеченом кроз историју, прилагођеном захтевима савременог света и достигнућима савремене науке и технологије. Доктрина дефинише везу између националне политике и војних операција и служи као „главна смерница“ војном и политичком врху, високим официрима и владиним службеницима, за извршавање функционалних задатака одбране.

„Предмет ма које науке јесте комплекс нових, актуелних, међусобно сродних проблема који настају у процесу практичне интеракције човека и објективног света. У свакој појединачној науци одредба њеног предмета је функција практичног искуства о једном одређеном подручју стварности, језика, методолошких и филозофских претпоставки, норми за практичну делатност, и специфичних начина организације података“.¹ Према критеријуму основних видова развоја материјалне стварности, објект стратегије

¹ Михаило Марковић, Изабрана дела, БИГЗ, 1994. том 1. стр. 25.

припада врсти друштвених појава. Из те структуре друштвених појава за стратегију је посебно значајан сегмент – друштвени односи или, боље рећи, односи социјалних група или друштвених ентитета. За стратегију није битан сваки однос, већ само односи сукобљености држава. Национални (мултинационални), најчешће државно организовани ентитети, да би преживели и живели, морају имати јасну представу о највишем добру нације и посебним вредностима, чијим посредством се то добро достиже. Односи у којима је дошло до сукоба вредности објекат су стратегије.²

Предмет опште или било које посебне стратегије није ни општа ни посебна стратегијска стварност „по себи“, него она стратегијска стварност коју је човек сазнао на одређени начин, у одређеној мери. Предмет стратегије су они проблеми који би, под одређеним условима, могли осујетити актуелизацију посебних, а посредством и општег идеала нације (мултинационалне заједнице). Другачије речено, то су основни проблеми који настају у екстерним релацијама сукобљености процеса стратегијских ентитета.

Према др Душану Вишњићу, однос војна стратегија – војна доктрина представља теоријски и методолошки запуштenu релацију војне стратегије, као научне дисциплине, и њене доктринарне форме. Етимолошко значење латинске речи „доктрина“ уноси велику забуну у схватање односа наука–доктрина. „Доктрина“ има следеће значење: наука, теорија, теза, логички утемељено и разрађено учење о природи и друштву, телеолошко, филолошко или научно. Ако, условно говорећи, и једној и другој страни те једначине додамо придев „војна“, добићемо, формално језички гледано, доказ да је „војна доктрина“ исто што и „војна наука“, а аналогно томе, та иста доктрина може се, у извесној мери, изједначити са војном стратегијом. Језичка, логичка и теоријска пометња је целовита.³ Оваква размишљања везана су за односе лица која израђују доктрину и лица која се баве научним радом. Лица која се баве израдом доктрине су браниоци одређене теорије или учења, без обзира на то да ли је оно одрживо или није; да ли противречи уму, стварности, критичкој аргументацији или им не противречи.⁴

Наука и доктрина су различите врсте људских знања. У доктрини није тежиште на утврђивању објективне истине која би имала општедруштвени (општељудски) значај, већ само на повезаном излагању једног становишта које има непосредан, практични значај.

У свету је све већи број држава које до војнодоктринарних решења долазе ослањајући се на бројне науке, посебно на науке које се баве одбраном и употребом војне силе, од оних које то чине на један архаичан, стереотипан начин, уздајући се у традицију и некритичка искуства протеклих ратова. Полазећи од тога да је систем доктринарних докумената у Републици Србији доживео потпуну трансформацију и усаглашава се са савременим системима доктринарних докумената у свету, садржаји који су презентовани у тим документима представљају научне садржаје засноване на поузданим знањима, повезаним и изложеним ставовима и становиштима о основама практичне војне делатности у области интегралне безбедности државе.

² Душан Вишњић, Стратегија државе као судбина нације, ВИЗ, Београд, 2005, стр. 38.

³ Исто, стр. 181.

⁴ Исто, стр. 182.

Однос стратегије као науке и Доктрине Војске

Стратегија се бави појавама стратепијске стварности, узроцима настанка тих појава и предвиђањима путем којих долази до открића могућих исхода односа стратегијских процеса, а доктринарна делатност, на основу спознатог, нормативно регулише практично.

Основе Доктрине Војске Србије обухватају стратешка опредељења државе о војној делатности, савременим обележјима војне силе и мисијама и задацима Војске Србије, које су засноване на Уставу, утврђеним стратешким опредељењима и одредбама утврђеним законом.⁵

Ови ставови су у складу са сазнањима из области стратегије као науке која се бави изучавањем ових појава и проблема. Научна сазнања из области Стратегије узета су у дефинисање садржаја главе I Доктрине Војске Србије у мери у којој је то неопходно за разумевање окружења у којем се налази држава, односима који су релевантни између држава у региону и свету, односи у вези са употребом силе у комуникацијама између држава и међународних безбедносних и других организација. На основу тих ставова дефинисана је и савремена војна сила. Као последица употребе војне силе у решавању спорова и конфликта између држава дефинисани су рат и оружани сукоби. Као основни садржај рата и оружаног сукоба дефинисана је оружана борба и фактори који је опредељују. Фактори оружане борбе су међусобно зависни, повезани, условљени и детерминисани на нивоу сукобљених страна.

На основу научне анализе стратепијске стварности, узрока настајања појава, предвиђањем се долази до могућих исхода односа и појава стратепијске стварности која се користи у дефинисању могућих мисија и задатака Војске. Примена научних знања из области Стратегије је вештина и умеће развоја и употребе оружанних снага и других инструмената националне моћи, на синхронизован начин, а за заштиту националних или мултинационалних циљева. На основу тих сазнања и опредељења Републике Србије, физиономије савременог оружаног сукоба и амбијента у којем Војска Србије може да извршава задатке, разрађују се њене мисије и задаци. Ови елементи одређују организацију, садржај припрема, употребу и обезбеђење Војске Србије.

Однос оператике и тактике као науке и Доктрине Војске

Војна стратегија, изведена из политике, представља основ за све војне операције оперативног и стратепијског нивоа.

На стратепијском нивоу ратовања изводи се кампања и главне операције, ради остварења стратепијских циљева на војишту или у зони извођења операција. Овај ниво повезује оперативну и тактичку употребу снага са стратепијским циљевима. Фокус на овом нивоу је оператика – оперативна вештина – употреба војних снага за остваривање стратепијских циљева кроз припрему (планирање, организацију, интегрисање) и извођење кампање, главних операција и битака. Кампања се односи на серију војних операција, усмерених ка испуњавању стратепијских и оперативних ци-

⁵ Доктрина Војске Србије, 2010.

љева у датом времену и простору. Оператика детерминише када, где, на који начин и у које сврхе се користе главне војне снаге, које треба да утичу на расположење противника за борбу.

Организација Војске Србије се развија на најбољим домаћим и страним искуствима и достигнућима научне мисли у области одбране и војне делатности. Оператика као наука даје потребна научна сазнања о припреми и извођењу операција са потребним и довољним ангажовањем снага за њихову успешну реализацију, што представља основе за одређивање организације војске.

Организација Војске Србије прилагођена је стању у држави, њеним економским могућностима и процењеним изазовима ризицима и претњама по њену безбедност и дефинисаним мисијама и задацима. На основу научно дефинисаних начела одређена је структурна и функционална организација војске. Функционална организација Војске Србије дефинисана је на основу научних сазнања оператике и тактике које се баве употребом војске у извршавању постављених задатака ради остварења постављеног циља.

Научна сазнања из области оператике дају могуће одговоре неопходне за дефинисање структурне организације војске на видове, док научна сазнања из области тактике операционализују структурну организацију видова на родове и службе.

Функционална организација Војске Србије дефинисана је у складу са могућим организовањем снага у извршавању постављених задатака у операцијама које су проишле из мисија и задатака. Функционална организација војске најуже се везује за теоријска сазнања из области оператике и тактике.

Односи наука одбране и доктринарних докумената

Ставови у Доктрини Војске Србије представљају основ за организацију и употребу Војске Србије, а теорија тактике и оператике даје конкретне одговоре на низ питања и проблема који се појављују у конкретној припреми и извођењу операција дефинисаних у доктрини.

Веза између тактике, оператике и стратегије са Доктрином Војске Србије може се сагледати кроз однос наука и струке. Ове односе приказао је др Душан Вишњић у делу „Стратегија државе као судбина нације“: прво, свака научна делатност доводи до сазнања, а стручна односно доктринарна заснивају се на спознатом (научном сазнању); друго, научна открића стварају реалне претпоставке за велику потенцијалну корист која се стручним радом (то јест применом у пракси – доктрином дефинисаним ставовима) претварају у стварну корист; треће, науке теже спознати могућих појава, а војска (стручна институција) бави се конкретним случајем појаве ослонцем на доктринарне норме; четврто, поред научних постоје и стручна истраживања која се разликују само по узорку; пето, у наукама не постоји неморално откриће, а моралне дилеме би требало да постоје у стручној примени (као употреба оружја за масовно уништење или са осиромашеним уранијумом који имају продужено дејство и након завршеног сукоба).⁶

⁶ Душан Вишњић, Стратегија државе као судбина нације, ВИЗ, Београд, 2005, стр. 183 и 184.

Поглавље у Доктрини Војске Србије „Употреба Војске Србије“ представља доктринарна опредељења о садржајима могућих операција Војске Србије у различитим условима и у складу са њеном организацијском структуром. Садржаји који су наведени у овом поглављу представљају конкретну операционализацију теоријских сазнања из области стратегије, оператике и тактике.

Тактика и оператика изучавају услове, могућности, организацију, формацију и начела употребе потенцијалног непријатеља и прате шта се у сфери оператике и тактике дешава у страним армијама. То ствара могућности и за компаративну анализу наших операција и операција страних армија, што је битан услов за утврђивање научних вредности и предности које има наша теорија наука одбране.

Добро дефинисана војна доктрина обезбеђује „јединство мисли и акције“, јача међусобно поверење, олакшава и унапређује координацију, сарадњу, садејство и кохезију у војним снагама, не спутавајући при томе личну иницијативу. Примењује се при извођењу борбених дејстава, на копну, води и у ваздушном простору, као и на свим нивоима командовања војском: (1) *стратегијском*, (2) *оперативном* и (3) *тактичком нивоу*. Способност за вођење оружане борбе (извођење борбених дејстава) неопходан је услов постојања Војске Србије. На основу ставова из Доктрине Војске Србије израђују се доктринарна документа на нижим нивоима (доктрине видова, функционалне доктрине и правила).

Закључак

У теорији и пракси наука одбране има много примера који потврђују да је основни критеријум исправности научних сазнања њихова делотворност у пракси, па због тога и Доктрина Војске Србије своју потврду или негацију треба да добије током примене. Доктрина Војске Србије представља платформу за јединствено деловање свих припадника Војске Србије, а истовремено даје оквир за стваралачку примену и њено усавршавање, током решавања сложених проблема који прате делатност Војске Србије и истраживања у наукама одбране.

Литература

1. Марковић, М.: *Изабрана дела*, БИГЗ, 1994.
2. Вишњић, Д.: *Стратегија државе као судбина нације*, ВИЗ, Београд, 2005.
3. *Доктрина Војске Србије*, 2010.
4. Група аутора: *Бој на копну* (студија), ЦВВШ КоВ ЈНА, Београд, 1985.
5. Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985.
6. Група аутора: *Тактика 1*, Уџбеник за војне академије, ССНО, Београд, 1981.
7. *Стратегија националне безбедности*, Београд, 2009.
8. *Стратегија одбране*, Београд, 2009.
9. *Стратегијски преглед одбране*, Београд, 2009.